

ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان:
مطالعه موردی پردیس فاطمه الزهرا (س) یزد
صدیقه ناظمیان^{۱*}

Characteristics of a Good Teacher from the Viewpoint of Farhangian University
Student Teachers:
The case study of Fatemeh Al-Zahra Campus in Yazd
Sedigheh Nazemian^{1*}

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۰۶

Abstract

Professor is the most important and fundamental factor of success in achieving educational goals in any university institution. Awareness of students' opinions about the characteristics of a good university professor helps us to make informed decisions in setting up teaching and educational activities. The present study was conducted to determine the characteristics of a good university professor from the perspective of Farhangian University student teachers. The present study is a cross-sectional descriptive analytical study. The study population was 100 students of Farhangian University, Fatemeh Al-Zahra Campus, Yazd. Who have completed at least 2 semesters, and were studying in the second semester of the 2019-20 academic year. 97 people were selected via simple random sampling method. The data collection tool was a questionnaire related to the characteristics of a good university professor. The results showed that the professor's scientific ability, familiar with communication methods and appropriate methods of dealing with students was one of the most important characteristics of a good teacher in this study, which, along with teaching experience, can lead to the development of educational quality; Therefore, Farhangian University should use teachers with high scientific ability who are familiar with communication methods and appropriate methods of dealing with students.

Keywords: Student Teachers, Good Professor, Farhangian University

چکیده

استاد، مهم‌ترین و اساسی‌ترین عامل موفقیت در تحقق اهداف آموزشی در هر مؤسسه دانشگاهی می‌باشد. آگاهی از نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی به ما کمک می‌کند تا در تنظیم فعالیت‌های تدریس و ارزیابی آموزشی با آگاهی تصمیم بگیریم. مطالعه حاضر با هدف تعیین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی، از دیدگاه دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان انجام گردید. این پژوهش یک مطالعه توصیفی-تحلیلی از نوع مقطعی است. جامعه مورد بررسی را صد نفر از دانشجویان دانشگاه فرهنگیان پردیس فاطمه الزهرا (س) یزد تشکیل داده است. دانشجویان مزبور، حداقل دو ترم تحصیلی را گذرانده و در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند. از این تعداد ۹۷ نفر به روش تصادفی ساده مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه بود که توسط دانشجویان تکمیل گردید. نتایج نشان داد که توان علمی استاد، آشنا با روش‌های ارتباطی و شیوه‌های مناسب برخورد با دانشجو از مهم‌ترین خصوصیات یک استاد خوب در این مطالعه بود که در کنار سابقه تدریس می‌تواند باعث پیشرفت کیفیت آموزشی شود؛ لذا دانشگاه فرهنگیان بایستی در انتخاب استادان، از مدرسین با توان علمی بالا و آشنا با روش‌های ارتباطی و شیوه‌های مناسب برخورد با دانشجو استفاده نماید.

واژه‌های کلیدی: دانشجو معلمان، استاد خوب، دانشگاه فرهنگیان

1. Teacher, Ph.D. Department of Chemistry, Farhangian University, Yazd, Iran

۱. مدرس، دکتری تخصصی، گروه شیمی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

*Corresponding Author, Email: Snazemian5@gmail.com

* نویسنده مسئول:

مقدمه

عناصر اصلی در آموزش دانشگاه عبارت است از استاد، دانشجو و محیط آموزشی؛ بنابراین اختلال در هر یک از این سه عنصر باعث افت کیفیت آموزشی می‌شود (حبیب‌زاده و علیخانی، ۲۰۰۱). طبق دیدگاه طراحی سیستماتیک آموزشی، استاد مهم‌ترین رکن برای ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی است. استاد می‌تواند نقص کتب درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند یا برعکس، بهترین موفقیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیط غیرفعال و غیرجذاب تبدیل کند (نجفی، نجفی و کشمیری، ۲۰۱۴). آموزش عالی یکی از معیارهای مهم توسعه کشورها در نظر گرفته می‌شود و در بحث توسعه آموزش عالی، کیفیت علمی و پژوهشی استادان، نقش مهمی ایفا می‌کند. به همین دلیل دانشگاه‌ها همواره به دنبال ارتقای کیفیت علمی و پژوهشی اعضای هیئت علمی و نظارت و ارزشیابی عملکرد آنها می‌باشند. شرایط و امکانات آموزشی یکی از عوامل مؤثر بر آموزش و یادگیری است، اما شرایط و امکانات آموزشی بدون وجود استاد خوب، کارایی لازم را نخواهد داشت. در کنار شرایط و امکانات سخت‌افزاری، یک استاد خوب با بهره‌مندی از ویژگی‌های مناسب علمی و رفتاری، نقش اصلی را در فرایند یادگیری ایفا خواهد کرد (عابدینی، کمال‌زاده و آقاملانی، ۲۰۱۰).

آموزش، کار اصلی یک استاد است و به فعالیت‌های از پیش طراحی شده‌ای گفته می‌شود که با هدف ایجاد یادگیری، میان دانشجو و استاد به صورت کنش متقابل انجام می‌شود. استاد از طریق ترکیب عناصر بدیع و موجود می‌تواند موفقیت یک دانشجو را رقم بزند؛ لذا در تحلیل نهایی، اساسی‌ترین عامل آموزش محسوب می‌شود. رفتار و عملکرد استادان در محیط‌های آموزشی مورد قضاوت گروه‌های مختلفی قرار می‌گیرد. در این میان، دانشجویان به دلیل حضور مستقیم در موقعیت آموزشی ارتباط نزدیکتری نسبت به سایر عوامل قضاوت‌کننده دارند و نوع نگرش آنها به ویژگی‌های یک استاد خوب می‌تواند تأثیر زیادی در فرایند یادگیری داشته باشد. از آنجایی که استاد با روح، روان و احساسات دانشجویان ارتباط دارد، چنانچه به درستی عمل نکند، خسارات جبران‌ناپذیری بر جای خواهد گذاشت (وکیلی و نوریان، ۲۰۰۸). در واقع، عملکرد و خصوصیات استاد است که سبب دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری دانشجو می‌گردد. بدین لحاظ خصوصیات استاد اثر بخش، مورد توجه بسیاری از محققین در جهان می‌باشد (عسکری و محجوب، ۲۰۱۰). بر این اساس، بسیاری از دانشگاه‌های معتبر دنیا برای پیشبرد برنامه‌های آموزشی خود، از نظرات این دانشجویان که مصرف‌کننده اصلی برنامه‌ها هستند، استفاده کرده و با ارزشیابی استادان و برنامه‌های درسی، کیفیت آموزش را افزایش می‌دهند. دانشجویان، قشر آگاه هر جامعه‌ای را تشکیل می‌دهند و از خصوصیات مهم هر دانشگاه این است که اهداف، برنامه‌ها و روش‌های آن با نیازها و ویژگی‌های روانی و اجتماعی دانشجویان، هماهنگ و سازگار باشد. برای رسیدن به اهداف تعلیم و تربیت، هر دانشگاهی بایستی استادانی با ویژگی‌های شایسته داشته باشد. به منظور رسیدن به این

اهداف، دانشگاه‌ها ملاک‌هایی را برای تعیین شایستگی استادان خود تعیین نموده و با استفاده از این ملاک‌ها، عملکرد آنها را مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهند و استادان نمونه خود را مشخص نموده، با استفاده از دانش و توانایی آنان، کیفیت آموزشی خود را ارتقا می‌بخشند. اساتید علاوه بر اینکه می‌توانند از متخصصین مسایل آموزشی باشند، الگو و راهنمای فراگیران در امور آموزشی بوده و با مشاوره و راهنمایی دانش‌پژوهان می‌توانند مشکل‌گشای آنها باشند (کشمیری و مصیبی، ۲۰۱۴).

امروزه با توجه به پیشرفت سریع علوم و تکنولوژی، نه می‌توان به تمامی دانش دست یافت و نه می‌توان هر فردی را با هر ویژگی به تدریس گمارد (قربانی و همکاران، ۲۰۰۹). اولین گام برای موفقیت در امر تدریس، ایمان به رسالت معلم و عشق ورزیدن به دانشجویان است و اگر ما قادر به ایجاد ارتباطی سالم نباشیم، موفق به تأثیرگذاری بر دانشجویان و ایجاد تغییر و تحول نخواهیم بود. مهم‌ترین ویژگی‌های استاد خوب از دیدگاه دانشجویان، تسلط استاد بر موضوع تدریس، شیوایی بیان و توانایی ارتباط و انعطاف‌پذیری استاد می‌باشد؛ بنابراین موارد مذکور باید در جذب و تأمین نیروی انسانی جهت آموزش دانشجویان در دانشگاه و همچنین آموزش مهارت‌های ذکر شده مدنظر مسئولین قرار گیرد (حکم‌آبادی و فلاح، ۱۳۹۲). در فرآیند تدریس، فقط تجارب و دیدگاه‌های علمی استاد، مؤثر نیست؛ بلکه کل شخصیت او در ایجاد شرایط یادگیری و تغییر و تحول فراگیران تأثیر می‌گذارد (شعبانی، ۱۹۹۲). دیدگاه دانشجویان نسبت به عملکرد استادان در اغلب نظام‌های آموزش عالی یکی از معیارهای ارزشیابی از اعضای هیئت علمی بوده است. در برخی از مدل‌های سنجش عملکرد اعضای هیئت علمی، ارزشیابی دانشجویان از تدریس استاد، یکی از معیارهای سنجش کیفیت کلاس، در نظر گرفته شده است؛ اگر چه در مورد مدرس خوب، اتفاق نظر وجود ندارد؛ اما اغلب پژوهشگران اعتقاد دارند که یادگیری دانشجویان، معیار بسیار مهمی برای اثربخشی تدریس است (شعبان‌خانی، ۱۳۸۲). با این وجود، علی‌رغم استفاده وسیع از داده‌های حاصل از ارزشیابی دانشجویان از استادان به منظور تعیین میزان اثربخشی تدریس اعضای هیئت علمی، نتایج حاصل از مرور ادبیات مربوطه حاکی از این است که مسئله اعتبار و سودمندی چنین ارزش‌هایی هنوز لاینحل باقی مانده است (رایت^۱، ۲۰۰۶). اگرچه شرایط و امکانات آموزشی یکی از عوامل مؤثر بر جریان یادگیری است، ولی بدون شک، نیروی انسانی و به ویژه معلم، یکی از مهم‌ترین عوامل تشکیل‌دهنده محیط‌های آموزشی است. تأثیر شرایط و امکانات مناسب بر هیچ فردی پوشیده نیست، اما امکانات و تجهیزات بدون وجود معلم، کارایی لازم را نخواهند داشت. معلم با شناخت امکانات به تجهیز مناسب محیط آموزشی می‌پردازد و محیط و امکانات آموزشی را سازماندهی می‌کند؛ شرایط آموزشی مناسب را به وجود می‌آورد و با شناخت استعدادها، علایق و توانایی شاگردان، آنان را در مسیر صحیح یادگیری هدایت می‌کند. کنجکاوی و ارضای آن از بدیهی‌ترین احتیاجات فراگیران است، اما اگر معلم با نظریه‌ها و اصول یادگیری آشنایی نداشته باشد و تدریس را تنها انتقال

واقعیت‌های علمی بداند و تجارب یادگیری را منحصر به نشستن در کلاس، گوش دادن و حفظ کردن مطالب شنیده شده یا نوشته شده در کتاب تصور کند، مسلم است که در تقویت کنجکاوی و پرورش استعداد و تفکر علمی فراگیران، موفقیت‌چندانی به دست نخواهد آورد (کیخا و حاجی‌علیان، ۱۳۹۷). اسماعیلی و همکارانش ویژگی‌های یک استاد خوب و تأثیر آن بر انگیزه تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که ویژگی‌های یک استاد خوب، تأثیری بر انگیزه تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی ندارد. لذا با توجه به نقش کلیدی استاد در آموزش توصیه می‌شود در جذب و توانمندسازی اعضای هیئت علمی دانشگاه، ویژگی‌های یک استاد خوب مدنظر قرار گیرد (اسماعیلی، حزنی، موسی‌زاده و زواره، ۱۳۹۶). همچنین در مطالعه دیگری در دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، انگیزه دانشجویان، بسیار خوب توصیف شده و دلایل آن را جایگاه شغلی والا، درآمد بالا، توانایی خوداشتغالی، و ماهیت هنری رشته دانسته‌اند (نعمت‌الهی، مهرباخانی، غفارپور و قاسمی، ۲۰۱۴). ویژگی‌های شخصیتی استادان، نقش مؤثری در کاهش میزان پیشرفت تحصیلی و افزایش بازدهی یادگیری دانشجویان ایفا می‌کند و از جمله اینکه ویژگی‌های شخصیتی استادان می‌تواند پیش‌بینی‌کننده تغییرات در سبک‌های تدریس آنها باشد. توجه به ویژگی‌های شخصیتی استادان می‌تواند یکی از شاخص‌ها و راهبردهای اساسی جهت بهبود تضمین کیفیت تدریس در دانشگاه علوم پزشکی ارتش باشد (مرادی‌دولیسکانی و محمدی‌مهر، ۱۳۹۸). ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای استادان بالینی به عنوان الگوهای اصلی دانشجویان کارآموز و کارورز در طی دوره دانشجویی و سالیان زیادی پس از آن به عنوان الگوهای اثرگذار محسوب می‌شود. احترام‌داری (احترام به دانشجو، احترام به بیماران، احترام به همکاران، احترام و رعایت شأن استاد از طرف دانشجو و پرسنل)، نظم و انضباط (نظم و انضباط استاد، حضور مفید و مؤثر)، توانمندی علمی (توان علمی و آموزشی، تجربه کافی و عشق و علاقه به آموزش، آگاهی و هماهنگی برای اجرای مقررات آموزشی در دانشگاه‌ها)، توانمندی مهارتی (روابط بین استادان و کارکنان، مهارت‌های ارتباطی، متانت و آرامش و تعادل استاد) احترام‌داری و توانمندی علمی و مهارتی و نظم استاد، از جمله مقوله‌های اصلی مورد توجه دانشجویان بالینی دانش‌آموخته به عنوان اخلاق حرفه‌ای بالینی بود و در واقع این رفتارها به عنوان الگوهای اصلی ماندگار در بالین است که دانشجویان از استادان به تجربه دریافت کردند (نصیری، ۱۳۹۸). علی‌رغم اینکه پژوهش‌های زیادی در شناسایی ویژگی‌های استاد خوب صورت گرفته اما هنوز تلاش‌هایی برای یافتن ویژگی‌های مشترک ادامه دارد. برای استاد، ویژگی تسلط استاد بر موضوع درس نسبت به سایر ویژگی‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است و از آنجایی که اعضای هیئت علمی از مهم‌ترین ارکان نظام آموزشی محسوب می‌شوند و فراهم‌کننده بستری جهت رشد فراگیران برای تأمین نیروی انسانی متخصص کشور می‌باشند، لذا در جذب اعضای هیئت علمی و برنامه‌های آموزشی برای توانمندسازی اعضای هیئت علمی، این ویژگی باید مد نظر مسئولان و دست‌اندرکاران قرار گیرد (کیخا، حاجی‌علیان،

محمدی‌مهر و دارابی، ۱۳۹۷). پژوهش‌های زیادی در زمینه ویژگی‌های استاد خوب در دانشگاه‌های خارج از کشور انجام شده که بیشترین این پژوهش‌ها در بین سال‌های دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ صورت گرفته است. این پژوهش‌ها عمدتاً زمینه‌محور بوده و در چارچوب دانشگاه مورد مطالعه به بررسی ویژگی‌های استاد خوب پرداخته‌اند. این ویژگی‌ها از منظر دانشجویان، استادان، مدیران و کارمندان دانشگاه و حتی والدین دانشجویان بررسی شده است. علاوه بر این، پژوهش‌های خارج از ایران عمدتاً توسط دانشگاه‌ها و با هدف استخراج معیارهایی برای ارزیابی فرآیند آموزش دانشگاه انجام شده است. پژوهش‌های داخل ایران نیز در بیشتر موارد حاصل پایان‌نامه‌های دانشجویان می‌باشد. هرچند در سال‌های اخیر دفاتر نظارت و ارزیابی دانشگاه‌های داخل نیز اقداماتی در این زمینه انجام داده‌اند، ولی در دانشگاه فرهنگیان چنین مطالعاتی کمتر صورت گرفته است؛ لذا با توجه به نقش ویژگی‌های شخصیتی استادان در دانشگاه فرهنگیان بر عملکرد معلمان آینده اعم از آموزشی، تربیتی و رفتاری، مطالعه حاضر با هدف تعیین خصوصیات و ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاه از دیدگاه دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان پردیس فاطمه الزهرا (س) یزد، طراحی و اجرا گردید و به منظور دستیابی به این هدف، پرسش‌های زیر مطرح شد:

۱. از دیدگاه دانشجو معلم‌ان دانشگاه فرهنگیان - که خود معلمان آینده هستند- خصوصیات و ویژگی‌های یک استاد خوب کدام است؟
۲. از دید دانشجومعلم‌ان، غالب‌ترین ویژگی شخصیتی یک استاد خوب کدام است؟

روش‌شناسی

این مطالعه از نوع توصیفی-مقطعی بر روی دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان در سال ۹۸-۱۳۹۷ انجام شد. جامعه مورد بررسی، صد نفر از دانشجویان دانشگاه فرهنگیان پردیس فاطمه الزهرا (س) یزد بودند. این دانشجویان حداقل دو ترم تحصیلی را گذرانده، و در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه پژوهش با استفاده از جدول مورگان ۹۷ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شد.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بود. این پرسشنامه محتوی ۲۶ سؤال بسته در مورد معیارهای مورد نیاز یک استاد خوب دانشگاهی با مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم) در شش حیطه دانش‌پژوهی (شش سؤال)، مهارت‌های تدریس (چهار سؤال)، مهارت‌های ارزشیابی (پنج سؤال)، رعایت قوانین آموزشی (چهار سؤال)، ارتباط بین فردی (چهار سؤال) و ویژگی‌های فردی (چهار سؤال) طراحی شد. با توجه به اینکه این مطالعه در زمینه تخصصی رشته آموزش دانشجویان می‌باشد برای تعیین روایی پرسشنامه، نظر چهار نفر از متخصصین آموزش نیز پرسش شد و پرسش‌ها توسط متخصصان تعلیم و تربیت تحلیل و بررسی و اصلاحات و تغییرات لازم اعمال گردید. سپس روایی محتوایی این آزمون مورد تأیید قرار گرفت.

مرحله دوم پرسشنامه دو هفته بعد تکمیل شد و ضریب همبستگی محاسبه گردید. برای بررسی پایایی پرسشنامه از Test-Retest استفاده گردید. برای این منظور (بررسی پایایی) پرسشنامه در اختیار بیست نفر از دانشجو معلمان قرار گرفت و تکمیل گردید. مرحله دوم، پرسشنامه دو هفته بعد تکمیل شد و ضریب همبستگی محاسبه گردید که مقدار آن ۰/۸۵ به دست آمد. شیوه نمره‌دهی به سؤالات پرسشنامه بین ۱ تا ۵ در نظر گرفته شد، به این صورت که برای عبارت «بسیار زیاد» نمره ۵ و برای عبارت «بسیار کم» نمره ۱ در نظر گرفته شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه‌ها در اختیار دانشجویان قرار گرفت. اهمیت این مطالعه و مهم بودن نظر آنها در صورت تکمیل نمودن دقیق پرسشنامه‌ها به آنان یادآوری شد. همچنین به آنها اطمینان داده شد که پاسخشان کاملاً محرمانه خواهد ماند.

داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از آزمون‌های آمار توصیفی از قبیل توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار؛ و آمار استنباطی (تحلیل کوواریانس) با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ تحلیل شدند. برای مراعات ملاحظات اخلاقی، شرکت در مطالعه، اختیاری بوده و پرسشنامه‌ها بدون نام در اختیار دانشجویان قرار گرفتند.

یافته‌ها

سؤال پژوهشی اول: از دیدگاه دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان - که خود معلمان آینده هستند - خصوصیات و ویژگی‌های یک استاد خوب کدام است؟

جدول (۱) توزیع فراوانی، انحراف معیار و میانگین نمرات نظرات دانشجومعلم‌ان در مورد ویژگی‌های یک استاد خوب

عنوان	بسیار زیاد	زیاد (۴)	متوسط	کم (۲)	بسیار کم	میانگین و انحراف معیار
	(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	
	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	
	(درصد)	(درصد)	(درصد)	(درصد)	(درصد)	
تسلط استاد بر موضوع درس	۱۱۱۰	۶۳۶۱	۲۱۲۲	۲۲	۲	۳/۵۹ ± ۰/۶۹
ارائه مطالب جالب و کاربردی به روز به صورت کاربردی	۸/۲۸	۳۵/۲۳۴	۳۰/۹۳۰	۲۵/۷۲۵	۰	۳/۵۷ ± ۰/۶۷
علاقه اساتید به رشته‌های علمی خود	۱۷/۵۱۷	۴۳/۳۴۲	۳۹/۲۳۸	۰	۰	۳/۳۴ ± ۰/۸۴
تشویق به پژوهش و ارجاع به مطالب علمی	۷/۳۷	۱۰/۳۱۰	۴۲/۳۴۱	۲۴/۷۲۴	۱۵/۴۱۵	۳/۲۴ ± ۰/۹۴
داشتن اطلاعات عمومی مناسب و کاربردی و به روز	۹/۲۹	۴۷/۴۴۶	۳۵/۳۴	۵/۲۵	۳/۲۳	۳/۰۹ ± ۰/۹۱
ارجاع دانشجو به منابع درسی	۳۶/۱۳۵	۳۹/۱۳۸	۱۳/۴۱۳	۶/۱۶	۵/۳۵	۳/۰۱ ± ۰/۹۳

ادامه جدول (۱) توزیع فراوانی، انحراف معیار و میانگین نمرات نظرات دانشجومعلم‌ان در مورد ویژگی‌های

یک استاد خوب

عنوان	بسیار زیاد	زیاد (۴)	متوسط	کم (۲)	بسیار کم	میانگین و انحراف معیار
	(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	
مهم‌ترین ویژگی‌های استاد خوب	۳ (۳/۲)	۵۱ (۵۲/۶)	۳۸ (۳۹/۲)	۴ (۴/۱)	۱ (۱/۹)	۲/۹۴ ± ۱/۹۰
	۴ (۴/۲)	۴۷ (۴۸/۵)	۳۷ (۳۸/۱)	۸ (۸/۳)	۱ (۱/۹)	۳/۲۰ ± ۱/۰۴
	۳۵ (۳۶/۱)	۳۸ (۳۹/۱)	۱۳ (۱۳/۴)	۶ (۶/۱)	۵ (۵/۳)	۲/۸۱ ± ۱/۰۶
	۶ (۶/۲)	۲۶ (۲۶/۸)	۳۸ (۳۹/۲)	۱۵ (۱۵/۷)	۱۲ (۱۲/۴)	۳/۱۴ ± ۱/۰۲
مهم‌ترین ویژگی‌های استاد خوب	۵۷ (۵۸/۸)	۲۴ (۲۴/۷)	۸ (۸/۳)	۱ (۱/۹)	۷ (۷/۳)	۳/۳۴ ± ۱/۹۴
مهم‌ترین ویژگی‌های استاد خوب	۳۳ (۳۴)	۴۵ (۴۶/۴)	۱۳ (۱۳/۴)	۵ (۵/۳)	۱ (۱/۹)	۳/۳۱ ± ۱/۰۶
	۳۰ (۳۰/۸)	۴۵ (۴۶/۴)	۱۳ (۱۳/۴)	۵ (۵/۳)	۴ (۴/۱)	۲/۸۱ ± ۱/۱۱
	۳۵ (۳۶/۱)	۳۸ (۳۹/۱)	۱۳ (۱۳/۴)	۶ (۶/۱)	۵ (۵/۳)	۲/۶۱ ± ۱/۰۶
	۴۸ (۴۹/۴)	۲۸ (۲۸/۷)	۱۱ (۱۱/۳)	۵ (۵/۳)	۵ (۵/۳)	۳/۰۴ ± ۱/۰۹
مهم‌ترین ویژگی‌های استاد خوب	۴۸ (۴۹/۴)	۲۷ (۲۷/۹)	۱۱ (۱۱/۳)	۵ (۵/۳)	۶ (۶/۱)	۳/۱۱ ± ۱/۱۴
	۳۸ (۳۹/۲)	۲۷ (۲۷/۹)	۱۲ (۱۲/۳)	۴ (۴/۱)	۱۶ (۱۶/۵)	۲/۹۶ ± ۱/۱۰
	۳۸ (۳۹/۲)	۳۱ (۳۲)	۱۶ (۱۶/۵)	۷ (۷/۳)	۵ (۵/۳)	۲/۶۱ ± ۱/۱۹
	۳۱ (۳۲)	۲۷ (۲۷/۹)	۱۵ (۱۵/۷)	۶ (۶/۱)	۱۸ (۱۸/۳)	۲/۸۱ ± ۱/۳۴

ادامه جدول (۱) توزیع فراوانی، انحراف معیار و میانگین نمرات نظرات دانشجومعلم‌ان در مورد ویژگی‌های

یک استاد خوب

عنوان	بسیار زیاد	زیاد (۴)	متوسط	کم (۲)	بسیار کم	میانگین و انحراف معیار
	(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	
ارتباط و نگرانی	۴۲ (۴۳/۳)	۳۵ (۳۵/۷)	۱۵ (۱۵/۷)	۲ (۲/۱)	۳ (۳/۲)	۳/۱۵ ± ۱/۹۶
	۳۷ (۳۸/۱)	۴۰ (۴۱/۱)	۱۲ (۱۲/۳)	۵ (۵/۳)	۳ (۳/۲)	۳/۰۶ ± ۱/۹۸
	۵۷ (۵۸/۸)	۲۵ (۲۵/۸)	۱۱ (۱۱/۴)	۵ (۵/۳)	۴ (۴/۱)	۳/۳۰ ± ۱
	۳۳ (۳۴)	۳۷ (۳۸/۱)	۱۶ (۱۶/۵)	۶ (۶/۱)	۵ (۵/۳)	۲/۹۲ ± ۱/۰۶
ویژگی‌های فردی	۳۹ (۴۰/۲)	۲۸ (۲۸/۹)	۱۷ (۱۷/۶)	۷ (۷/۲)	۶ (۶/۱)	۲/۹۶ ± ۱/۱۱
	۳۹ (۴۰/۲)	۳۰ (۳۰/۹)	۱۷ (۱۷/۶)	۶ (۶/۱)	۵ (۵/۳)	۲/۹۸ ± ۱
	۴۰ (۴۱/۲)	۳۲ (۳۳)	۱۴ (۱۴/۴)	۵ (۵/۳)	۱۱ (۱۱/۴)	۲/۹۹ ± ۱/۱۳
	۳۳ (۳۴)	۳۰ (۳۰/۹)	۱۸ (۱۸/۵)	۹ (۹/۳)	۷ (۷/۲)	۲/۷۹ ± ۱/۱۹

یافته‌های جدول (۱) نشان می‌دهد ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی از نظر دانشجویان شامل تسلط استاد بر موضوع مورد تدریس (میانگین ۳/۵۹)، ارائه مطالب جالب و کاربردی به روز به صورت کاربردی (میانگین ۳/۵۷)، علاقه استادان به رشته‌های علمی خود (میانگین ۳/۳۴)، تشویق به پژوهش و ارجاع به مطالب علمی (میانگین ۳/۲۴) و حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او (میانگین ۳/۳۰) می‌باشد. همچنین کم‌اهمیت‌ترین مشخصه‌های یک استاد خوب، انجام حضور و غیاب و برگزاری آزمون‌های کوتاه و امتحان میان ترم (میانگین ۲/۶۱)، رتبه دانشگاهی استاد (میانگین ۲/۷۹)، رعایت آیین‌نامه آموزشی و حذف دانشجویانی که بیش از حد مجاز غیبت دارند (میانگین ۲/۸۱) می‌باشد. در حیطه دانش‌پژوهی، ویژگی تسلط استاد بر موضوع درس (میانگین ۳/۵۹)، به عنوان اولویت اول و ارجاع دانشجو به منابع درسی (میانگین ۳/۰۱)، در اولویت آخر قرار داشت. در حیطه مهارت‌های تدریس، سازماندهی مطالب به صورت مناسب برای دانشجویان (میانگین ۳/۲۰)، و استفاده از وسایل کمک آموزشی مناسب (میانگین ۲/۸۱)، به ترتیب مهم‌ترین و کم‌اهمیت‌ترین ویژگی بودند و در حیطه مهارت‌های ارزشیابی، قضاوت درست و رعایت عدالت در برخورد با دانشجو (میانگین ۳/۳۴)، به عنوان اولویت اول و برگزاری آزمون‌های کوتاه و امتحان میان

ترم (میانگین ۲/۶۱)، در اولویت آخر قرار داشت. در حیطه رعایت قوانین آموزشی، حضور به موقع استاد در کلاس درس (میانگین ۳/۱۱)، و رعایت آیین نامه آموزشی و حذف دانشجویانی که بیش از حد مجاز غیبت داشتند (میانگین ۲/۶۱)، به ترتیب مهم ترین و کم اهمیت ترین ویژگی بودند. در حیطه ارتباط بین فردی، حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او (میانگین ۳/۳۰)، در دسترس بودن استاد در ساعات غیر درسی جهت سؤال از او (میانگین ۲/۹۲)، به ترتیب مهم ترین و کم اهمیت ترین ویژگی بودند. در حیطه ویژگی‌های فردی، سابقه طولانی تدریس (میانگین ۲/۹۹)، در رتبه دانشگاهی استاد (میانگین ۲/۷۹)، به ترتیب مهمترین و کم اهمیت ترین ویژگی بودند.

سؤال پژوهشی دوم: از دید دانشجومعلم‌ان، غالب ترین ویژگی شخصیتی یک استاد خوب کدام است؟

جدول (۲) انحراف معیار و میانگین جنبه‌های شش‌گانه یک استاد خوب از دیدگاه دانشجومعلم‌ان

حیطه مورد بررسی						
شاخص	دانش پژوهی	مهارت‌های تدریس	مهارت‌های ارزشیابی	رعایت قوانین آموزشی	ارتباط بین فردی	ویژگی‌های فردی
میانگین	۳/۱۳	۳/۰۹	۲/۹۹	۲/۸۰	۳/۰۸	۳/۰۲
انحراف معیار	۱/۸۰	۱/۹۴	۱/۰۱	۱/۱۸	۱	۱/۰۴

در پاسخ به سؤال پژوهشی دوم، بر اساس یافته‌های جدول (۲)، از بین شش حیطه مورد بررسی، حیطه دانش پژوهی با میانگین (۳/۱۳)، حیطه مهارت‌های تدریس با میانگین (۳/۰۹)، و حیطه ارتباط بین فردی با میانگین (۳/۰۸) به ترتیب، مهم ترین؛ و حیطه رعایت قوانین آموزشی با میانگین (۲/۸۰) دارای کمترین اهمیت بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

تحول اساسی و پایدار در هر جامعه‌ای در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است و همان‌طور که می‌دانیم محور اصلی این تحول و توسعه در نظام آموزشی، ارتقا و بهبود کیفیت کار معلم و استاد و شناسایی ویژگی‌های او می‌باشد. ارزشیابی اعضای هیئت علمی و مدرسین در دانشگاه فرهنگیان یکی از بارزترین برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها است و تدارک و توسعه برنامه ارزشیابی یک استاد خوب از اولویت‌های مهم یک مؤسسه آموزشی محسوب می‌شود.

در پاسخ به پرسش اول درباره خصوصیات و ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجومعلم‌ان، نتایج نشان می‌دهد مهارت‌های تدریس استادانی با توانایی علمی بالا و آشنا با روش‌های ارتباطی و شیوه‌های مناسب برخورد با دانشجومعلم‌ان از مهم ترین عوامل موفقیت دانشگاه

فرهنگیان خواهد بود. در بررسی سؤال دوم پژوهش، یعنی غالب‌ترین ویژگی شخصیتی از دیدگاه دانشجو معلم، نتایج نشان می‌دهد که همه دانشجویان جنبه‌های مورد مطالعه در مورد یک استاد خوب را مهم دانسته و تفاوت زیادی بین آنها قایل نبودند. اما به حیطة رعایت قوانین آموزشی نسبت به سایر حیطة‌ها نمره کمتری اختصاص داده بودند و شاید این قضاوت مربوط به سطح علمی دانشجویان و یا محیط آموزشی آنها باشد که اهمیت رعایت و اجرای قوانین آموزشی به درستی به دانشجویان آموزش داده نشده است. اختصاص کمترین نمره به این موارد بیان‌کننده این واقعیت است که این گروه از دانشجویان از ارزشیابی و موارد مربوط هراس داشته و آن را دوست ندارند؛ لذا استادان محترم لازم است به این مهم توجه داشته باشند و در آموزش به دانشجو به جای روش‌های سخنرانی و شیوه‌های قدیمی و مرسوم آموزشی، از شیوه‌های آموزش مهارتی و کاربردی بیشتر استفاده کنند و دانشگاه‌ها، آموزش‌های لازم در زمینه اهمیت قوانین آموزشی را در دانشگاه‌ها نهادینه کرده، از نفرت دانشجویان نسبت به امتحان و اجرای قوانین آموزشی بکاهند. حفظ شخصیت و احترام به دانشجو، برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو، و انعطاف‌پذیری نسبت به رفتار دانشجو از ویژگی‌هایی هستند که در این مطالعه و بسیاری از مطالعات دیگر دارای اهمیت بسیاری بوده و دانشجویان آنها را مهم دانسته‌اند؛ نتایج این مطالعه نشان داد مدرسین بایستی به این موارد توجه ویژه داشته و خود را به خصوصیات و اخلاق اسلامی مزین نمایند و مؤسسات آموزشی در انتخاب مدرسین به آنها توجه داشته دوره‌های آموزشی مهارت‌های ارتباطی و شیوه‌های برخورد با دانشجو و اداره کلاس درس را به مدرسین خود آموزش دهند.

پس لازم است موارد مذکور در جذب و تأمین نیروی انسانی جهت آموزش دانشجویان در دانشگاه مدنظر مسئولین قرار گیرد و برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌ها در زمینه‌های آموزشی می‌تواند گامی مهم در موفقیت استادان در امر تدریس باشد. لذا انتخاب اساتیدی با توانایی علمی بالا و آشنا با روش‌های ارتباطی و آشنا با شیوه‌های مناسب برخورد با دانشجو برای هر مؤسسه آموزشی از مهمترین عوامل موفقیت آن مؤسسه خواهد بود و استادان دانشگاه با پژوهش و القای تفکر پژوهش‌محور در دانشجو، می‌توانند ذهن کنجکاو او را به تلاش مضاعف وا دارند. هر اندازه دانشگاه‌ها به این مسایل توجه بیشتری نمایند و در انتخاب استادان مؤسسه آموزشی خود این معیارها را مدنظر قرار دهند، موفق‌تر بوده و دانشجویان بهتر و شایسته‌تری خواهند داشت.

منابع

- اسماعیلی، محمودرضا؛ حزنی، سیدعلی؛ موسی‌زاده، بهروز؛ و زواره، علی. (۱۳۹۶). ویژگی‌های یک استاد خوب و تأثیر آن بر انگیزه تحصیلی دانشجویان دندانبپزشکی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۹(۳)، ۱۸-۱۰.
- حکم‌آبادی، رجبعلی؛ و فلاح، حسین. (۱۳۹۲). ویژگی‌های استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی. نشریه توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۶(۱۰)، ۲۹-۲۲.

- شعبان‌خانی، عبدالهی. (۱۳۸۲). بررسی شاخص‌های بهداشت محیط مدارس (فضاهای آموزشی) در روستاهای استان مازندران. *نشریه دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۱۳(۴۱)، ۹۸-۱۰۲.
- کیخا، احمد؛ حاجی‌علیان، نیره؛ محمدی‌مهر، مژگان؛ و دارابی، فاطمه. (۱۳۹۷). تحلیل ویژگی‌های استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی. *مجله مطالعات آموزشی نما*. ۷(۲)، ۶۱-۴۸.
- مرادی‌دولیسکانی، مرتضی؛ و محمدی‌مهر، مژگان. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و کیفیت تدریس در میان استادان دانشگاه علوم پزشکی ارتش از دیدگاه دانشجویان. *فصلنامه علوم مراقبتی نظامی*، ۵(۴)، ۲۷۳-۲۸۱.
- نصیری، ابراهیم. (۱۳۹۸). دیدگاه دانش‌آموختگان در خصوص ویژگی‌های خوب استادان از نظر اخلاق حرفه‌ای بالینی. هفتمین کنگره سالانه اخلاق پزشکی ایران، تحول اخلاق پزشکی در گام دوم انقلاب. ساری، *دانشگاه علوم پزشکی مازندران*.
https://www.civilica.com/Paper-AIMEC07-AIMEC07_060.html
- Abedini, S., Kamalzadeh, H., & Aghamolaei, T. (2010). Perspectives of medical students regarding criteria for a good university professor, Bandar Abbas, Iran. *Hormozgan Medical Journal*, 14(3), 241-245.
- Asgari, F., & Mahjoob Moadab, H. (2010). Comparing characteristics of an effective teaching from teachers' and students' point of view, guilan university of medical sciences. *Strides in Development of medical education*, 7(1), 26-33 .
- Ghorbani, R., Haji-Aghajani, S., Heidarifar, M., Andade, F., & Shams-Abadi, M. (2009). Viewpoints of nursing and para-medical students about the features of a good university lecturer. *koomesh*, 10(2), 77-84 .
- Habibzade, K., & Alikhani, K. (2001). Review some of the masters level clinical features main parts of qazvin university hospital and comparison with characteristics of islam in the master of 2000-2001 interns. *Medical dissertation. University of Shahid Babaei*
- Keshmiri, F., & Mosayebi, A. (2014). Teaching competency assessment of phd students: Needs based assessment study. *Journal of Payavard Salamat*, 8(4), 332-342 .
- Najafi, M., Najafi, M., & Keshmiri, F. (2014). Gap analysis of skill and educational needs ph. D. Students in tehran university of medical science as regards teaching skill *Razi Journal of Medical Sciences*, 21(118), 32-40.
- Neamatollahi, H., Mehrabkhani, M., Ghafarpour, S., & Ghasemi, A. (2014). Evaluation of Mashhad Dental School Students' motives and viewpoints on their Career choices in 2010. *Journal of Mashhad Dental School*, 38(1), 71-84.
- Shabani, H. (1992). *Methods and techniques of teaching*. Tehran: Human Sciences Books Compilation and Consideration Organization.
- Vakili, M., Nooryan, A., & Mosavinasab, S. (2008). Study characteristics of a good teacher of teachers and students perspective. *Two Education Development Quarterly*, 1, 17-28.
- Wright, R.E. (2006). Student evaluations of faculty: Concerns raised in the literature, and possible solutions. *College Student Journal*, 40(2), 417-423.

